

tácie vzhľadom na východiskový materiál. Autorka ju však vo výskume funkčne využíva na overovanie tézy, že rodová identita nikdy nie je daná, hotová (v zmysle esencialistických koncepcií), ale vždy sa nanovo utvára v rôznych vzťahoch, v rôznych diskurzívno-materiálnych praktikách, a tým je otvorená voči opätovným reformuláciám.

Tri autorské kapitoly uzatvára a sumarizuje záverečná kapitola, v ktorej sa Tereza Stöckelová podujala na náročnú úlohu tým, že chce ponúknuť komparatívny pohľad na nastoľované témy, ktorý by smeroval k hľadaniu spoločných záverov, a to naprieč prírodovednými a spoločenskovednými disciplínami a aj naprieč skúmanými pracoviskami. Jej jasne koncipovaný, zrozumiteľný a výstižný text vychádza z početných diskusií v rámci výskumného tímu a tým, že má nedogmatický, nepaušalizujúci charakter, predstavuje zároveň výzvu k ďalším diskusiám o tematizovaných otázkach vednej politiky a vedeckej praxe.

Monografická práca troch autoriek prináša nové pohľady na meniacu sa vedu v meniacich sa podmienkach, jej výrazný kritický rozmer môže ponúknuť nové uhly pohľadu na problém, vniesť do diskusií o vede a vednej politike nové inšpirácie, očividne to bol aj jeden z hlavných cieľov autorského kolektívu: Nechať zaznieť angažovaný akademický hlas, ktorý nedáva hotové odpovede, ale otvára nové otázky a otvára horizonty pre hľadanie alternatív (v spôsobe or-

ganizovania, hodnotenia vedy, v orientácii vednej politiky). Niet pochybností, že publikácia má šancu prispieť ku kritickému diskusii o vede a vednej politike v ČR, nazdávam sa však, že – aspoň podľa toho, ako som ju ja čítala – tým sa jej kritický potenciál nevyčerpáva: Negatívne hodnotiace reflexie niektorých princípov vednej politiky (a organizovania či hodnotenia vedeckej praxe), bohato zastúpené v jednotlivých kapitolách, by mohli ísť v niektorých smeroch ešte hlbšie, prekročiť rámce vedy a vedeckých inštitúcií, pretože, ak na jednej strane akcentujeme „vsadenosť“ procesov produkcie vedeckého poznania (a vôbec akademických inštitúcií) do konkrétnych sociálnych vzťahov a aj ich závislosť od konkrétnych sociálnych podmienok, na druhej strane nás nemôže prekvapovať, že hodnoty a princípy vytýčené trhovým hospodárstvom sa premietajú ako určujúce aj do akademickej sféry, konkrétne do princípov akademického kapitalizmu ako pilierov vednej politiky v súčasnej spoločnosti. Ak teda domyslíme viaceré myšlienky vyjadrené v publikácii, napríklad o kritériách pri hodnotení vedeckej práce a formulovaní jej cieľov (silná ekonomizácia, dôraz na výkon dosahovaný v čo najkratšom čase, konkurencieschopnosť, efektívnosť, maximálny návrat investícií, finančný zisk), do všeobecnejšej roviny, môže výsledok tohto výskumného projektu prispieť aj ku kritickému diskusii o hodnotovej orientácii súčasnej spoločnosti.

NOVÉ VÝZVY V BOJI PROTI ÚTLAKU A NADVLÁDE / MIROSLAVA MIŠIČKOVÁ
YOUNG, I. M. 2010. PROTI ÚTLAKU A NADVLÁDĚ. TRANSNACIONÁLNÍ VÝZVY
POLITICKÉ A FEMINISTICKÉ TEORIE. PRAHA: FILOSOFIA, EDIČNÍ ŘADA
FILOSOFIE A SOCIÁLNÍ VĚDY, EDITORKA ZUZANA UHDE.

Novú knihu Iris Marion Young možno istotne zaradiť medzi najvýznamnejšie príspevky do aktuálnych diskusií v oblasti sociálnej a politickej teórie. Napokon, meno tej-

to poprednej americkej autorky v Slovenskej republike ani v Českej republike netreba osobitne predstavovať. Young bola pravidelnou účastníčkou každoročnej pražskej konfe-

POZVÁNKA NA
2. KONFERENCI ČESKÝCH A SLOVENSKÝCH FEMINISTICKÝCH STUDIÍ
FEMINISTICKÁ STUDIA NA HRANICI

3.–4. listopadu 2011
Masarykova univerzita, Brno

Obor genderových studií Fakulty sociálních studií Masarykovy Univerzity v Brně, katedra genderových studií Fakulty humanitních studií Univerzity Karlovy v Praze, Centrum rodových študií Filozofické fakulty Univerzity Komenského v Bratislavě, Národní kontaktní centrum Ženy a věda Sociologického ústavu AV ČR a oddělení Gender & sociologie SOÚ AV ČR společně zvou na 2. konferenci českých a slovenských feministických studií: Feministická studia na hranici, která se uskuteční 3.–4. listopadu 2011 na půdě FSS MU v Brně.

Cílem konference je představit současný stav feministického diskursu a bádání v České a Slovenské republice. Konference zároveň vytváří prostor pro vzájemnou diskusi a propojení feministického poznání a aktivit v akademické i neakademické sféře a klade důraz na interdisciplinaritu analytické kategorie genderu, jejíž význam přesahuje tradiční hranice vědeckých disciplín.

Více informací na: www.fem-konf2011.fss.muni.cz

rencie *Philosophy and Social Sciences* a jej osobná knižnica dnes patrí práve Filosofickému ústavu AV ČR. Zborník *Proti útlaku a nadvládě*, na ktorom sa prekladateľsky podieľal tím z Akadémie vied ČR (Zuzana Kubišová, Ondřej Lánský, Ondřej Štěch, Zuzana Uhde, Josef Velek) a editorskou prácou Zuzana Uhde, čitateľkám a čitateľom sprístupňuje myšlienky jednej z najvýznamnejších osobností feministickej politickej filozofie posledného štvrtstoročia.

Ako napísal William E. Scheuerman, bola to práve neobčajná schopnosť identifikovať a kriticky reflektovať aktuálne a naliehavé otázky verejného diskurzu, čím Young prispela k objasneniu najzásadnejších problémov politickej teórie. Zborník *Proti útlaku a nadvládě* predstavuje viaceré z nich. Na prvý pohľad ide o prehľadové dielo, čítanku kľúčových textov, ktoré zachytávajú rôznorodé spektrum tém – od feministickej reflexie domova a subjektivity až po úvahy o globálnej demokracii. Rozmanitosť vybraných štúdií však stmeluje jasný autorkin zámer – analyzovať sociálnu nespravodlivosť.

Vybrané štúdie potvrdzujú, že charakteristickou črtou myslenia Young je dôraz na *zakotvenosť subjektu* vo vzťahoch sociálnych štruktúr. Young sa pokúša zdôvodniť morálny rozmer sociálnej nespravodlivosti prostredníctvom kritiky nestranného a individualizovaného posudzovania konkrétnych životných pozícií jednotlivcov. Tvrdí, že ak zohľadňujeme len pozíciu konkrétneho jednotlivca – bez ohľadu na špecifický sociálny kontext – prijímame čierno-bielu optiku: jeho/jej situáciu, ktorá sa chápe ako priamy či nepriamy výsledok jej/jeho konania označíme za spravodlivú alebo nespravodlivú. Young sa pokúša poukázať na limity tohto chápania novou tematizáciou subjektu. Jeho svojské vymedzenie tvorí jadro jej sociálnej a politickej teórie.

Liberálny ideál atomizovaného jednotlivca nahrádza chápaním subjektu ako prvku širokej siete sociálnych vzťahov. O vzťahoch útlaku a nadvlády podľa nej môžeme hovoriť predovšetkým na úrovni štruktúr, ktoré sa reprodujú ko-

naním jednotlivcov. Na základe toho následne tvrdí, že len ak posudzujeme nerovnosti na štrukturálnej úrovni, dokážeme rozpoznať v sieti nesúvisiacich individuálnych krívdy inštitucionalizované procesy, ktoré usmerňujú životné plány jednotlivcov, a teda chod celej spoločnosti.

Young si však uvedomuje problémy späté s konceptom skupinovej identity. Vo svojej *politike diferencie* kriticky reflektuje problém *homogenizácie skupín* (vedúci k ich *esencializácii*) a prikláňa sa k chápaniu skupín ako *heterogénnych celkov* a k uznaniu *vzájomných odlišností jednotlivcov*. Subjekt podľa nej nemožno vnímať bez špecifickej histórie, konkrétneho sociálneho kontextu, kultúrnych hodnôt či telesnosti. Jednoducho povedané, jednotlivcov nemožno posudzovať bez ohľadu na rasu, triedu, sexualitu či rod. Práve rodový aspekt, analýza zdrojov štrukturálnej nespravodlivosti z feministickej perspektívy, je predobrazom jej argumentácie aj pri iných problémoch.

V časti *Feministické variácie na téma dŕm a domov* reaguje Young, podobne ako mnohé z jej predchodkýň, na kritiku domova ako miesta falošnej ilúzie súkromia a budovania subjektivity. Proti konceptu domova ako oblasti zakotvenia v imanencii u Beauvoir či domovu ako svetlu chátrania ženy a straty subjektivity v koncepcii Irigaray stavia domov ako priestor konštruovania a upevňovania identity a zabezpečovania ochrany. Young však zároveň tvrdí, že relevantnosť niektorých kritických pripomienok Beauvoir či Irigaray sa nedá spochybniť. Koncept domova preto treba podľa nej včleniť do špecifickeho kontextu a zohľadniť jeho kultúrnu hodnotu. Young navyše zdôrazňuje, že domov možno chápať v širšom zmysle – môže totiž vystupovať ako miesto plniace aj funkcie, ktoré presahujú jeho deklarovaný súkromný charakter. To ju vedie k odmietnutiu liberálnych predstáv oddelenia súkromnej a verejnej sféry – koncept domova môže nadobúdať aj radikálnu politickú dimenziu. Uznanie domova ako pozitívnej hodnoty¹ tak nie je „len“ konceptuálnou rehabilitáciou pojmu: Vďaka tomu, že od-

**POZVÁNKA NA
2. NÁRODNÍ KONFERENCI O ŽENÁCH A VĚDĚ
GENDEROVÁ ROVNOST JAKO SOCIÁLNÍ INOVACE:
ROVNÉ PŘÍLEŽITOSTI V MĚNÍCÍM SE VĚDECKÉM PROSTŘEDÍ**

22. září 2011

Akademie věd, Národní 3, Praha 1, místnosti 205, 206 a 108

Konferenci organizuje Národní kontaktní centrum – Ženy a věda Sociologického ústavu AV ČR, v. v. i., při příležitosti 10. výročí své existence a 55. zasedání Komise OSN pro postavení žen v březnu 2011, jehož hlavním tématem byl přístup žen a dívek ke vzdělávání, vědě a technologiím. Záštitu nad konferencí převzala místopředsedkyně Senátu Parlamentu ČR PaedDr. Alena Gajdůšková, náměstek ministra školství, mládeže a tělovýchovy pro výzkum a vysoké školství Ing. Jan Koucký, Ph.D., předseda Akademie věd České republiky prof. Ing. Jiří Drahoš, DrSc., dr. h. c., a ředitel Informačního centra OSN v České republice Michal Broža.

Konference si klade za cíl vytvořit prostor pro diskusi s klíčovými aktéry české vědní politiky o genderové rovnosti ve vědě, možných opatřeních na její podporu a o roli jednotlivých aktérů při jejím dosahování. Za klíčové vstupy do diskuse budeme považovat zejména diskusní vstupy účastnic a účastníků konference.

Více informací na: www.zenyaveda.cz

krýva hodnotu tvorivosti žien (ktorá býva zvyčajne devalvovaná), stáva sa aj užitočným nástrojom radikálnej sociálnej kritiky, čo presvedčivo demonštruje na koncepcii bell hooks. Z tohto pohľadu je príznačné, že zdôrazňovanie hodnoty domova pre Young nie je úsilím o vymedzovanie. Naopak, je potvrdzovaním vlastnej autonómie a kontroly, čo zásadne determinuje charakter kritiky štrukturálnej nespravodlivosti.

Koncepciu domova v teórii Young možno vnímať ako mikrokozmos jej sociálnej a politickej kritiky. Ak dokážeme identifikovať korene nespravodlivosti a potrebu uznania a autonómie jednotlivcov (v záujme ich bezpečnosti) na elementárnej úrovni, dokážeme kritický koncept rozšíriť aj o globálnu úroveň. Alebo ako hovorí podnadpis knihy – klásť transnacionálne výzvy politickej a feministickej teórii. Kto je však aktérom týchto výziev? O kom hovoríme, keď sa zaoberáme problémami distribúcie zdrojov, nerovnosti či dožadovania sa globálnej rovnosti? Je korektné hovoriť o riešeníach pre jednotlivcov, alebo treba zamerať pozornosť na celé kolektívy či skupiny? A napokon, ktorá z týchto možností vedie k dôslednému riešeniu, ktoré by prispelo k odstráneniu mnohoročných foriem sociálnej nespravodlivosti? Ako tvrdí Young, pre filozofov a politických aktérov je koncept nerovnosti (na úrovni teórie a praktického hodnotenia) prostriedkom legitimizácie ich chápania spravodlivosti a nespravodlivosti. Analýza rovnosti a nerovnosti sa aj v jej teórii stáva *conditio sine qua non* zdôvodnenia spravodlivého a nespravodlivého.

Identifikácia utláčaných skupín² ako štruktúr je z jej pohľadu rozhodujúca pri odpovedi na otázku, či možno obhájiť skupinovú prax hodnotenia nerovností. V časti *Či rovnost? Sociální skupiny a posuzování nerovností* preto obhajuje myšlienku, že „(h)odnocení nerovnosti cestou porovnávání individuální situace poskytuje slabý základ pro posuzování nespravedlnosti“ (s. 107–108). Hoci Young v žiadnom prípade nepopiera vplyv osobných atribútov na pozíciu akté-

rov, tvrdí, že len z perspektívy sociálnych skupín možno odkryť štruktúry nerovnosti a ich reprodukciu ako dôsledky fungovania inštitucionálnych vzťahov a procesov. Výsledkom tejto metódy má byť zmena perspektívy, ktorá povedie k dôslednejšej analýze a kritike sociálnej nespravodlivosti. Tá je, na rozdiel od nerovnosti (na ktorú podľa Young nemôžeme aplikovať žiadne hodnotiace kritériá), *morálnou krivdou*, ktorú treba odstrániť dôslednými opatreniami nielen na lokálnej, ale predovšetkým na globálnej úrovni.

Kapitola *Živoucí tělo versus gender* objasňuje perspektívy uplatnenia tejto metódy na poli feministickej sociálnej a politickej teórie. Young v nej reaguje na koncept *žijúceho tela* od Toril Moi, ktorý má byť definitívnou odpoveďou na starý spor biologického redukcionizmu a rodového esencializmu. Podľa viacerých kritik viedol model pohlavie/rod (ktorý kopíruje dichotómiu telo/myseľ) k problematizácii statusu ženského subjektu a znemožneniu jeho politických ambícií. Teória *žijúceho tela*, inšpirovaná existencialistickou fenomenológiou, stavia proti systému pohlavie/rod predstavu *konajúceho tela* zasadeného do konkrétneho sociokultúrneho kontextu. Toto telo-v-situácii je výsledkom syntézy, ktorá prekonáva dichotómiu, nemá univerzalistické ambície a zdôrazňuje kultúrny rámec žijúcich tiel. Napriek tomu Young kladie do centra svojej sociálnej a politickej teórie ako rámcovú kategóriu uvažovania práve *rod*.³ Ten totiž podľa nej nereflektuje len otázky identity a subjektivity (limity konceptu *žijúceho tela*), ale ponúka širší priestor pre analýzu sociálnych štruktúr a inštitúcií. Práve toto východisko možno vnímať ako mimoriadne podnetný príspevok k súčasným diskusiám o rode ako relevantnej kategórii výskumu.

V časti *Dva koncepty sebourčení* Young kladie do protikladu dva spôsoby nazerania na problém slobody jednotlivca. Prvá línia chápe sebourčenie v zmysle radikálnej individualizácie a možnosti usmerňovať svoje konanie podľa vlastných potrieb bez ohľadu na okolie. Young hovorí

POZVÁNKA NA KONFERENCI ŽIVOTNÍ DRÁHY Z KVANTITATIVNÍ A KVALITATIVNÍ PERSPEKTIVY

**20.–21. října 2011
Akademické konferenční centrum, Praha**

Oddělení Gender & sociologie Sociologického ústavu Akademie věd, v. v. i., Vás zve na konferenci *Životní dráhy z kvantitativní a kvalitativní perspektivy*, která se bude konat 20.–21. 10. 2011 v Akademickém konferenčním centru (Husova 4a, Praha 1). Interdisciplinární konference se zaměří na zkoumání životních drah, přechodových událostí a jejich proměn z hlediska historického, sociálního a biografického času, generačního pohledu nebo z nich vyplývajících rizik. Jejím cílem bude přispět k vysvětlení proměn pracovních, partnerských a rodinných drah v České republice a v dalších státech střední a východní Evropy. Důraz bude položen na vysvětlení štrukturálně a institucionálně zakotvené diverzifikace a vytváření nových (norem) partnerských a rodinných uspořádání, kombinování práce a péče a z nich vyplývajících potřeb a rizik.

Více informací na: <http://www.soc.cas.cz/zivotni-drahy/info/cz/25139/Seminare-a-konference.html>

o tzv. *princípe nevміšavania sa*, podľa ktorého je jednotlivec slobodným individuum len vtedy, keď koná nezávisle od okolností, vzťahov a preferencií iných. Hlavnou oblasťou demonštrácie jeho slobody je práve súkromná sféra. Zjednodušene sa dá povedať, že sebaurčenie je v tomto prípade abstrahovaním od vzájomnej závislosti aktérov a ich zakotvenosti v spoločenských vzťahoch. Druhú pozíciu, ku ktorej sa prikláňa Young, predstavuje koncept *vztahovej autonómie*, podľa ktorého je potrebné brať ohľad na vzťahovú závislosť jednotlivcov a slobodu vnímať v zmysle regulácie a vyjednávania o vzájomných vzťahoch (čo podľa Young nevylučuje možnosť maximálneho dosahovania individuálnych cieľov). Princíp nevміšavania sa je podľa Young falošným garantom slobody, ktorý pri existujúcich vzťahoch útlaku a nadvlády stráca opodstatnenie.⁴

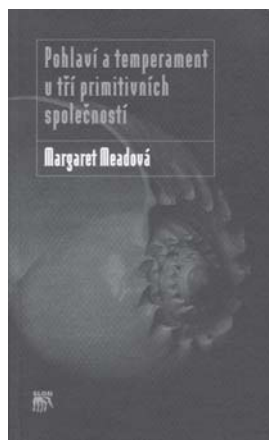
Na tomto základe Young buduje teóriu *sebaurčenia ako absencie nadvlády*, ktorá je kontrapozíciou voči koncepciám individuálnej a národnej autonómie a separatizmu. Pod heslom „spoločne v rozdielnosti“ sa skrýva jej model sebaurčenia vyrastajúci z federálnych vzťahov, ktoré charakterizuje ako lokálnejšie, pluralitnejšie a horizontálnejšie. Jeho uplatniteľnosť testuje aplikáciou na izraelsko-palestínske vzťahy.⁵ V súlade s koncepciou sebaurčenia ako absencie nadvlády sa pokúša zohľadniť priestorovú prepojenosť skupín, pričom zdôrazňuje potrebu zaviesť do vzťahov procedúry vyjednávania a posilňovania vzájomného uznania. Young konkrétne opisuje možnosti fungovania a vzájomnej spolupráce sebaurčujúcich sa jednotiek na základe nutnosti riešenia spoločných problémov. V praktickej rovine to znamená ustanovovanie inštitúcií spolupráce na lokálnej, regionálnej a globálnej úrovni a zavedenie recipročnej kontroly na oboch stranách – lokálnej a nadnárodnej (v rámci konkrétnych procedúr a regulačných inštitúcií).⁶

Azda najproblematickejším bodom teórie Young je konceptualizácia vzťahu kultúrneho uznania a ekonomickej redistribúcie. Young presvedčivo argumentuje proti zúženiu

konceptu sebaurčenia na kultúrnu záležitosť. Tento koncept musí nevyhnutne zahŕňať aj moment ekonomických šancí, t. j. existenciu podmienok redistribúcie materiálnych zdrojov. Na druhej strane však u nej možno identifikovať istý druh hierarchizácie: politiku diferencie v praktickej rovine primárne prepája s dôrazom na uznanie. Redistribúcia, hoci je integrálnou súčasťou jej systému, sa preto javí len ako akcidentálny prejav uznania, ktorému vo vybraných štúdiách vyhradzuje nepomerne menší priestor.

Východiskom teórie, ktorá má ambíciu prakticky napomôcť odstráneniu sociálnej nespravodlivosti, by azda nemal byť primát uznania ani redistribúcie, dokonca ani – ako napr. u Nancy Fraser⁷ – rozlíšenie dvoch odlišných typov nespravodlivosti, ktoré vedú k dvom spôsobom nápravy. Hoci Young do istej miery prekonáva binárne chápanie uznania a redistribúcie tým, že odlišuje päť druhov útlaku, ich odstránenie vníma v praktickej rovine ako pomerne diferencované momenty. Nakoniec, redistribúcia predpokladá vzťahy uznania, kým existencia uznávajúcich sa aktérov je podmienená ich materiálnou reprodukciou, vzťahmi redistribúcie. Adekvátne konceptualizácia útlaku a nadvlády predpokladá zohľadnenie tejto súvislosti. A ich praktické odstránenie musí byť procesom, ktorý zahŕňa oba momenty.

V *Úvahách o globálnej demokracii* Young nadväzuje na svoj koncept sebaurčenia a zdôrazňuje potrebu *dialogickej interakcie* aktérov na všetkých úrovniach ako protiváhu ideálu nestranného všeobecného hodnotenia. Young tento hlavný princíp svojej verzie *deliberatívnej demokracie* zdôvodňuje morálnou argumentáciou, keď píše, že „proces dialogickej interakcie medzi aktérmi, ktorí rozvažujú o tom, čo je správne, môže viesť k tomu, že si každý uvedomí rozdiel medzi jeho vlastnými partikulárnymi potrebami, zájmy a perspektivami a obecnjším chápaním toho, aké regulačné princípy berou ohľad na potreby, zájmy a perspektivy každého“ (s. 218). Cieľom jej *inkluzívnej deliberácie* je teda zohľadnenie všetkých sociálnych perspektív – dominantných aj marginali-

Meadová, Margaret. 2010. *Pohlaví a temperament u tří primitivních společností*.

Přeložila Gisela Kubrichtová. Praha: SLON, ediční řada MOST.

Dílem o pohlaví a temperamentu se uzavírá i vrcholí oceánský, „jihomořský“ cyklus, trilogie, jež z Meadové učinila jednou provždy nejen autoritativní antropologickou osobnost, nýbrž otevřela cestu i k mediální, veřejné dimenzi své autorky. Práce o pohlaví a temperamentu nezkoumá, alespoň ne primárně, zda jsou odlišnosti mezi pohlavími univerzální či nikoli. Tato práce je zkoumáním, jak tři primitivní společnosti seskupují své sociální postoje podle temperamentu (tedy podle rysů připisovaných každému pohlaví jako příslušně „maskulinních“ nebo „femininních“), a nakonec vyústila v často citovaný ultrarelativistický závěr, že mnohé, ne-li všechny osobnostní rysy, ať už mužské, nebo ženské, jsou s pohlavím spojeny právě tak málo jako oděv, mravy nebo pokrývka hlavy. To je výsledek inspirující permutační matrice, již však pozdější etnologické bádání nepotvrdilo. V obecnější rovině lze říci, že celé dílo o pohlaví a temperamentu „zkomplikovalo“ studium vztahů kultury a biologie (*nature versus nurture*); podnítilo zájem o kulturní variabilitu, o variabilitu genderových rolí, jež při pohledu na celek rozmanitých kultur světa může znamenat, že sociální konstrukce a individuální odlišnosti jsou důležitější než obvyklé genetické rozdíly mezi pohlavími. Je-li tedy permutační matrice Meadové nepřijatelná z věcného, empirického hlediska, nelze nicméně její inspirující úlohu podceňovat. (z doslovu Františka Vrhela)

zovaných. Uplatnenie tohto princípu podľa nej vytvára istú verejnú objektivitu, ktorá je predpokladom morálnej legítimity globálneho vládnutia.⁸

Je zrejmé, že pri koncipovaní svojej teórie Young neprihliada len na kritériá vedeckej odbornosti. Jej cieľom je zohľadniť reálne konzekvencie a možnosť praktického využitia, čo odráža aj jasnosť a priamosť štýlu písania. Ako tvrdí, tematizácia sociálnej nespravodlivosti je dvojsečnou zbraňou: môže byť nielen nástrojom podrývania nespravodlivosti, ale aj prostriedkom utvrdzovania vzťahov útlaku a nadvlády.⁹ Podľa toho možno kritickú teóriu Iris Marion Young interpretovať ako výraz boja proti nespravodlivosti, ktorú nachádza v každodennej skúsenosti utláčaných a ovládaných. V každej zo štúdií, ktoré sa v knihe nachádzajú, sa preto pokúša nielen kriticky reflektovať symptómy sociálnej nespravodlivosti, ale aj nájsť relevantné nástroje na ich odstránenie. No v tomto úsilí sa preukazuje istý rozpor – sila jej štrukturálnej kritiky na úrovni teórie často kontrastuje s abstraktnosťou navrhovaných praktických riešení. Domnievam sa však, že tento rozpor je zároveň výzvou. Výzvou nielen pre kritickú teóriu, ale aj pre sociálnych vedkyne a vedcov, ktorým odkrýva nové perspektívy jej praktického využitia.

Literatúra

Fraserová, N., Honneth, A. 2004. *Prerozdělování nebo uznání? Transnacionální výzvy politické a feministické teorii*. Praha: Filosofia.

Poznámky

1 Svoju argumentáciu opiera o rozlíšenie dvoch modov bytia: *zhotovovania* a *uchovávanía*. Metafora domova ako zhotovovania, kreovania, tvorivej činnosti kontrastuje s konceptom uchovávanía ako súborom aktivít tradične prisudzovaných ženám. Young sa preto snaží rehabilitovať koncept uchovávanía tým, že poukazuje na jeho významnú

spoločenskú úlohu. Nebudovať podľa nej nemusí znamenať depriváciu, ale môže to znamenať aj vytýčiť si iný, možno rovnako zmysluplný projekt.

2 Young hovorí o *štrukturálnych sociálnych skupinách*, ktoré „jsou ustaveny skrze společenskou organizaci touhy a sexuality, institucionalizovaných pravidel autority a podřízení a utváření prestiže“ (s. 117). Za paradigmatické príklady sociálnej skupiny považuje triedu, rod a rasu.

3 Ako tri základné formy rodových štruktúr Young identifikuje *deľbu práce podľa pohlavia, normatívnu heterosexuálnu a rodové mocenské hierarchie*.

4 Young konkrétne uvádza príklad národných štátov, ktoré pri presadzovaní princípu nevmiešavania sa získavajú oprávnenie zaobchádzať napríklad s menšinou pôvodného obyvateľstva či inými etnickými menšinami podľa svojej ľubovôle (s. 174).

5 Najlepším riešením konfliktu Izraela a Palestíny podľa Young nie je ustanovenie dvoch suverénnych autonómnych štátov, ale vytvorenie federácie autonómnych jednotiek.

6 Young sa domnieva, že vzťahom nadvlády zabráni globálne regulačné inštitúcie a participácia konkrétnych národov, ktoré majú inštitúcie regulovať.

7 Fraser konkrétne konceptualizuje nespravodlivosť analytickým rozlíšením dvoch foriem útlaku – *ekonomického a kultúrneho*. (Fraserová, Honneth 2004)

8 Jedným z konkrétnych riešení je podľa Young zrušenie dlhov chudobných štátov a vytvorenie globálnej dane (napr. z finančných transakcií). Okrem toho sa vyslovuje aj za takú transformáciu OSN, ktorá bude podporovať demokraciu a spravodlivosť.

9 Útlak a nadvládu chápe Young ako dva základné aspekty štrukturálnej nespravodlivosti, ktoré sa môžu v praktickej rovine prekrývať. Za hlavné formy útlaku považuje *vykorisťovanie, marginalizáciu, bezmocnosť, kultúrny imperializmus a násilie*. Ako prejavy nadvlády identifikuje obmedzenie sebaurčenia aktérov na základe limitujúcich inštitucionálnych procesov.

PRŮVODCE STRATEGIEMI GENDEROVÉ POLITIKY / Karolína Černá

Stiegler, B., Michalitsch, G. 2009. Spravodlivosť v rodových vzťahoch. Aspekty rozdeľovanie (nielen) zdrojov. *Editovala a preložila J. Cviková. Bratislava: Aspekt.*

Publikaci *Spravodlivosť v rodových vzťahoch* môžeme považovať za užitečného průvodce strategiemi genderové politiky, zároveň prináša v Česku málo běžný ekonomický úhel pohledu na genderové otázky. Jana Cviková, jedna ze zakladatelek slovenského feministického vzdelávacieho a publikačného projektu *Aspekt*, uspořádala tento sborník z pěti příspěvků německé dvojice autorek – Barbary Stiegler a Gabriele Michalitsch ve spolupráci s Nadací Friedricha Eberta, jejíž je Stiegler přední expertkou na genderovou problematiku. Na jednu stranu sborník představuje nové poznatky například o feministické ekonomice, na druhou stranu jej lze bez potíží využít jako příručky pro „začínající“, protože v každé kapitole se začíná od základů, jsou zde upřesněny všechny jednotlivé pojmy a obě autorky se obracují k široké veřejnosti. Čtyři články pocházejí z pera B. Stiegler a věnují se dílčím tématům genderové problematiky – od genderového rozpočtování přes otázky péče ke strategii gender mainstreamingu, které je v publikaci věnováno nejvíce prostoru. Politoložka a ekonomka působící ve Vídni G. Michalitsch ve svém příspěvku představuje feministickou ekonomiku a její přednosti.

V úvodní studii z roku 2009 se B. Stiegler věnuje genderovému rozpočtování (gender budgeting) jako jedné ze strategií genderové politiky. Odpovídá tak na aktuální debatu na úrovni Evropské unie. Genderové rozpočtování definuje autorka jako využití „principu uplatňování rodového hlediska na finanční a rozpočtovou politiku, teda na příjmy a výdavky veřejných prostředků“ (s. 22).